

Srpen byl vyplněn procesem s poslancem lidové strany, dr Tukou, který byl zahájen v Bratislavě 29. července. Soud dosud neřekl svoje, ale profil Tuky jest již vykreslen. Proces ukazuje jak hlu- boce jest lidová strana dualisována. Bude nyní záležeti na lidové straně, aby vyvodila důsledky z toho, co Tukův proces přinesl na světlo boží. Tománek a Juriga prozatím vyčkávají ač připravují založení vlastní strany. Budiž jen poukázáno na to, jak německý pražský oposiční tisk drží palec Tukovi. »Bohemia«, »Prager Tagblatt« i »Sozialdemokrat« tím Tuku nezachrání; jest však podivné, že i »Deutsche Presse« nezachovává v tomto procesu patričnou rezervu. Již z komentářů k Tukově procesu jest patrnó, že bude působiti k vyčištění politického života na Slovensku. Jest toho víc než potřebí.

V. Gutwirth.

B. ZAHRANIČNÍ.

Případ hidasnémetský. — Nové napětí na Balkáně. — Ratifikace dluhových úmluv Francií. — Likvi- dační konference v Haagu. — Odzbrojovací jednání anglo-americké. — Nová nabídka Egyptu.

Exponovaný úředník československé dráhy v pohraniční stanici hidasnémetské J. Pecha byl náhle zatčen, aniž o tom bylo dáno vysvětlení, nebo i jen řádná zpráva příslušným našim úřadům. Poněvadž takových případů ohrožení osobní bezpečnosti našich lidí v pohraniční službě bylo již více, zmocnila se československé veřejnosti pochopitelná nervosita a zvláště železniční zaměstnanci v župě košické byli v první chvíli nesmírně vzrušeni. Železniční ředitelství obrátilo se do Prahy s žádostí, aby doprava přes Hidasnémeti byla zastavena, dokud případ se nevysvětlí a rozbouřené myslí neuklidní. Toto svolení bylo vzhledem k daným okolnostem přirozeně poskytnuto a československý vyslanec v Pešti byl pověřen energickým zakročením u tamního ministra zahraničních věcí. Na protest vyslance *Palliera* nedovedl dáti ministr *Valkó* ihned uspokojivého vysvětlení, odvolával se na to, že musí nejprve věc dáti vyšetřit a žádal od našeho vyslance písemné formulování stížnosti. Nato byla zaslána z Budapešti na počátku července ostrá nota, ve které se žádala obvyklým způsobem restituce, omluva a záruky proti opakování takových případů. Československé úřady vykonaly co bylo jejich povinností na ochranu svého příslušníka a na zajištění práv, které plynou ze *smlouvy o právním postavení exponovaných úředníků při železnici*. Podle této úmluvy má stát, jemuž se chování takového úředníka z jakéhokoliv důvodu nelíbí, právo požadovat jeho odvolání. Zatknout někoho bez udání důvodu, ba jakéhokoliv vysvětlení je rozhodně mezinárodní přečin. Maďarské ministerstvo postavilo se však ve své odpovědi na krajní stanovisko své svrchovanosti a výhradní příslušnosti pro jakýkoli zločin na jeho území spáchaný a pokusilo se podstoupiti jakýsi *důkaz o vině* československého příslušníka *Pechy*, který prý byl přistižen při činu *špionáže*. Československu scházela ovšem možnost vyvrátiti takové kategorické tvrzení, pronesené s úřední autoritou s maďarské strany a nezbylo než zatím daným vysvětlením se spokojiti. V druhé notě našeho vyslance bylo ujištění maďarského ministra o řádném chodu úředního jednání v této věci vzato na vědomost a vysloveno pouze rozhodnutí, *sledovat pozorně proces Pechův* před maďarskými soudy a provést případný odpor před *instancemi mezinárodními*. Zároveň projevila naše vláda názor, že *smlouva železniční potřebuje revise*, když Maďarsko může jí dávat výklad tak libovolný, jakým jest osobování si práva na zatčení exponovaného úředníka při jakémkoli podezření. Československá vláda nemůže přirozeně a nechce ují- mati se provinilců, poněvadž sama také reklamuje právo své jurisdikce nad cizími příslušníky, ale je třeba, aby se takového práva užívalo v náležitých mezích a s ohledem na druhý stát. Československá veřejnost, která byla v kritických fázích jednání dosti vzrušena, dovedla pochopit choulostivost případu, zvláště vzhledem k tomu, že na našem území je velké množství cizích exponovaných železničních úřed- níků, a poskytla vládě při zakončení aféry plnou důvěru a podporu.

Poměry mezi balkánskými státy nemohou se přes množství let, uplynulých již od války, uklidniti. Každá poněkud nadějnější fáze zvrhne se opět z nejmenšího důvodu v údobí kritické. V poslední době

pokoušela se *italská diplomacie* prostředkovati mezi jednotlivými odpůrci a uplatnití celkem svůj dominantní vyrovnávací vliv na Balkáně. Zvláště jí záleželo na smíru *Řecka s Tureckem*. Pokroky byly již tak značné, že se mluvilo o cestě Venizelově do Angory. Náhle však se rozbilo pro odpor Turků pustiti do Cařihradu zpět aspoň část starých řeckých usedlíků. Jest patrné, že rasová nenávisť Turků k Řekům nedá se umírniti a že nové Turecko Kemala Paši chce provést důsledně svůj program ryze národního státu. Úplně vypuzení řeckého živlu z maloasijských břehů a od Bosporu, kde hellenská kultura měla tak tisícileté kořeny, nutno považovat za hotovou a definitivní věc. — Ještě horší jest ovšem sousedský poměr *srbsko-bulharský*, kde Makedonie zůstává stále jablkem sváru. Dochází zde na hranicích makedonských téměř neustále ke krvavým potyčkám, které někdy mají ráz úplných bitek. Má-li zde býti zjednan klid, jeví se opravdu nezbytným provedení srbského nároku na *vykoupení a vylidnění jistého pruhu území*, který by *isoloval* oba tábory. Ale tento návrh, který v jinak nadějných pirotských úmluvách učinili zástupci jihoslovanští, jeví se vládě bulharské naprosto nepřijatelným, poněvadž vypadá jako definitivní uznání tamní fronty a definitivní zřeknutí se Makedonie. Emigrace z této části Jugoslavie je v Bulharsku jak početně, tak politicky neobyčejně silná, že i vláda sama musí na ni bráti stále zřetel. Vnitřní situace Bulharska není sama o sobě docela bezpečná a občas proskakují pověsti o chystaném převratu nebo potlačení nějakého puče, nebo organisovaného banditství. Také se již mluvilo o zavedení Ljabčevovy diktatury. Kontrolování všech zpráv z této oblasti je ovšem krajně obtížné. Jediný určitý dojem zde zůstává neodbytně, že tak zvané *balkánské Locarno je pojem úplně absurdní* a že hořlaviny zde nakupené potřebují jen jiskru, aby vzplanuly.

Jediné zdar pacifikačního díla v měřítku evropském a světovém může zaručit klid také v těch choulostivých místech, jimiž jsou na př. hranice polsko-litevské, československo-maďarské anebo různé balkánské. *Na definitivní úpravě poválečné Evropy a hlavních poměrů mezinárodních pracuje se zatím soustavně a methodicky*, takže čas od času možno zaznamenati nějaký mezník, který představuje zas další etapu konsolidace nového pořádku. V poslední době pracuje se zejména na dvou neobyčejně významných úkolech, které jsou jaksi odkazem světové války a mírové smlouvy. Jest to na jedné straně *likvidace válečných náhrad a dluhů*, na druhé straně *odstranění ozbrojeného míru*, zejména zabránění rivalitě obou anglosaských námořních velmocí. Válečná náhrada Německa byla omezena jak známo na tak zvané reparaace, to jest na nápravu věcných škod, způsobených civilnímu obyvatelstvu, ale i ta byla tak ohromná, že po celých deset let nebylo možno dospěti ani k zásadnímu ujednání v této věci. Plánem Dawesovým před čtyřmi lety byla tato otázka konečně odpolitisována, řešení bylo však ještě jen provisorní, týkalo se platební schopnosti Německa v nejbližší době. Proto bylo třeba rozhodnouti ještě zásadně a definitivně o výši německého závazku a způsobu jeho placení. Za tím účelem bylo svoláno nové komité znalců na jaro letošního roku do Paříže, z jehož více než tříměsíčních porad vyšel elaborát, nesoucí jméno amerického předsedy *Younga*, kterým jest aktuální hodnota německého dluhu ztlacena asi na 37 miliard zlatých marek, splatných v celku během 59 let. Prvních 37 roků musí Německo odvádět roční splátku v průměrné výši 2 miliard marek, z čehož 660 milionů bude dokonale obchodní dluh prostý všech výsad a jakékoliv ochrany převodní. Druhá partie dluhu bude za určitých podmínek chráněna dále převodní klausulí i moratoriem. Po vypršení lhůty 37 let bude se platiti již jen tato druhá tranše, určená na splacení spojeneckých dluhů Americe. Kdyby Amerika mezitím spojencům na jejich dluzích slevila, přijdou dvě třetiny toho k dobru Německu. Hlavní výhoda tohoto řešení spočívá v tom, že německé platy určené na reparaace ve vlastním slova smyslu, to jest na výstavbu zpustošených území, jsou *nepodmíněné* a mohou býti tudíž *eskomptovány* na světových peněžních trzích. Druhý díl pak je uveden *v přímou souvislost se spojeneckými dluhy Americe* a odstraňuje tudíž tuto otázku se světa. Kdyby napříště Německo nechtělo platit, bude tím tangována konec konců Amerika. Youngovým plánem je tedy reparační otázka v dosavadním slova smyslu opravdu řešena a případný spor pozdější bude se již týkat širšího thematu zadlužení Evropy Americe. — Návrh znalců měl ovšem sám o sobě právní povahu pouhého dobrého zdání a bylo třeba, aby odpovědné vlády jej přijaly a provedly. To předpokládalo především, aby

Francie, která hlavním dílem participuje na reparacích a tudíž na užitku Youngova plánu, *ratifikovala svoje úmluvy o splácení vlastního válečného dluhu Anglii a Americe*. Tyto peníze bude Francie dostávat podle plánu rok za rokem od Německa, ale pro francouzskou sněmovnu představovalo to přece značnou oběť, dáti svolení k likvidaci miliardových sum, dříve nežli Youngův plán byl oficiálně přijat a když *oficiálně výhradním ručitelem za splnění úmluvy zůstává sama Francie*. Není tedy divu, že francouzská veřejnost i její representant, sněmovna, nepřipravené na náhlý obrat v dlouholeté dluhové politice, odepřely poslušnost ministerskému předsedovi *Poincaréovi*, který jen pomocí své neúprosné logiky nutil je k souhlasu. V památné noční schůzi vzbouřila se sněmovna pod výmluvnou výzvou *Franklin-Bouillon-ovou* k poslednímu apelu na Spojené Státy, aby dluhovou úmluvu, ujednanou před 3 lety Bérangerem ve Washingtoně revidovaly a zejména odložily splatnost čtyřsetmilionového dluhu za armádní zboží, které po návratu Američanů zůstalo ve Francii. Právě tento obchodní dluh, který byl termínován na 1. srpen 1929 nutil Francii k ratifikaci, poněvadž o něm nemohlo býti žádného sporu a kdyby byl býval zaplacen představoval docela zbytečnou oběť deseti miliard francouzských franků. Podle úmluvy Bérangerovy totiž tento dluh splynul s celkovou masou válečného zadlužení, rozvrženou na 62 ročních splátek při nepatrném zúročení, takže prakticky mizel, válečný dluh sám pak ztrácel aspoň polovičku aktuální hodnoty. Po úmorném jednání a napětí schválila francouzská sněmovna většinou 8 hlasů vládní osnovu, takže cesta k mezinárodní likvidační konferenci byla otevřena. Ministerský předseda se však námahou tak rozmohl, že se musil podrobiti operaci a vzdát funkce. Politická krize se zatím nerozvinula, nýbrž na jeho místo nastoupil prostě ministr zahraničních věcí *Briand*, který podržel kabinet beze změny, s výhradním určením provést zahraničně-politické úkoly.

Konference, určená k uplatnění Youngova plánu a jeho politických důsledků, jimiž se rozumí v prvé řadě urychlení evakuace Porýnska, setkala se s obtížemi již při svém zrodu. Nebylo lze shodnouti se o místě, kde se má konat. Anglie přála si tvrději, aby konference byla v Londýně a jen při krajní nezbytnosti, kdy čas kvapil, dala se pohnout k uznání *Haagu*. Zde pak se ihned ukázalo, proč Angličani chtěli při tomto jednání býti doma, opření o vlastní půdu. Kancléř pokladu *Snowden* prohlásil velmi kategoricky při prvním svém vystoupení ve schůzi finančního výboru konference, že *pro Anglii je v dané formě Youngův plán naprosto nepřijatelný*, poněvadž snižuje její podíl, smlouvený ve Spa na 22% o 2%. Tím vzniká britskému pokladu roční ztráta bezmála 2¹/₂ milionů liber šterlinků, která jde k tíži účtu válečných dluhů. Podle noty Balfourovy nežádá Anglie nic jiného, nežli krytí svých splátek do Ameriky na dluh, kontrahovaný za války ve prospěch spojenců. Ale ani toto minimum finančního programu není Youngovým plánem zachováno. Anglie žádá proto restituti svého práva, jinak nemá přítomnost její delegace na konferenci smyslu. Toto neobvyklé příkré vystoupení, zdůrazňované ještě nevlídným zjevem a tvrdou řečí ministra *Snowdena*, vyvolalo *pravou paniku*, takže se zdálo, že nebude lze *odvrátit katastrofu*. Ztroskotání konference bylo by opravdu nutno nazvat katastrofální, poněvadž likvidace reparací je nezbytným předpokladem každého dalšího postupu v politických úkolech Evropy. Bez Youngova plánu není vyklizení Porýnska, není odzbrojení námořního ani pozemního, není definitivního uklidnění a míru. Ale právě proto, že do zdaru konference bylo investováno tolik politického kapitálu, nebylo myslitelné, aby k vůli poměrně nepatrnému obnosu 2¹/₂ liber vyvolán byl takový zmatek. Mocnosti interesované na přijetí Youngova plánu en bloc, což byly kromě malých věřitelů všechny neanglické státy, nechtěly nejprve slyšet o žádné revisi, když však viděly, že anglické stanovisko je pevné, musily kousnout do kyselého jablka. V průměrné dvoumiliardové anuitě dalo se ovšem 48 milionů zlatých marek zhruba najít, ač Anglii způsobené průtahy nemohly býti náladě a postupu konferenčních prací příznivé. Vyklizení Porýnska nezávisí ovšem jen od finančního řešení nýbrž ještě od příznivého vyřízení francouzské otázky *pro zajištění demilitarisace* tohoto pásu ustanovené smlouvou versailskou. Francouzové přáli by si jakousi *permanentní kontrolu nad Porýnskem*, ať již v té či oné formě. Pro Němce je to však těžké ohrožení jejich svrchovanosti a volnosti na celém území. Východisko hledá se interpretací toho článku úmluvy locarnské, který mluví

o zřízení zvláštní smírčí komise, která by vyřizovala jaksi v první instanci věci, jimiž by se jinak musila zatěžovati rada Společnosti Národů.

Mimo oblast konference haagské projednává se druhý veliký komplex problémů souvisejících s *odzbrojením*. Jednání je stále ještě ve stadiu *preliminárním*, které bylo arci velmi slibně zahájeno rozmluvami nového britského ministerského předsedy *MacDonalda* s novým vyslancem Spojených Států v Anglii *Dawesem*. S ostentativní horlivostí pustili se oba státníci hned v prvních dnech do meritorických porad o vzájemném omezení a snížení obou loďstev. Generál *Dawes* kladl hlavní důraz právě na tento pojem *snížení*, který arci má své meze v celkovém stavu námořní výzbroje ostatních států a vyžaduje tudíž k svému úplnému vyřešení účasti mezinárodní. Ale v první řadě jde tu o ustanovení *společné míry*, podle které dala by se odhadnout síla loďstev, jež přece nejsou mechanicky stejná, při různotvárnosti podmínek a potřeb jednotlivých států. Generál *Dawes* přišel však s návrhem takového společného jmenovatele, jakéhosi *námořního metru*, který vyžaduje čistě odborného propracování, aby se mohl aplikovat, a aspoň s přibližnou jistotou stanovil *paritu* nebo přesný poměr jednotlivých loďstev. Úředně se s obou stran posuzuje situace jednání velmi optimisticky a ohlašuje se již i datum obecné konference, která se v prosinci sejde v Londýně. Ještě před tím hodlá *MacDonald* vykonat manifestační návštěvu ve Washingtoně.

Anglie zároveň pustila se do řešení starého *problému koloniálního v Egyptě*, který již několikrát byl načat marně. Již za vlády konservativní pokoušel se ministr zahraničních věcí *Chamberlain* dospěti s egyptským ministerským předsedou *Sarwaatem Pašou* ku sjednání jakési věčné aliance, která by nahradila dosavadní protektorát a vzala ostří těm výhradám, které Anglie musí činit k uznání absolutní nezávislosti Egypta. Ale politické veřejné mínění egyptské (široké vrstvy jsou ovšem nehybné a bez zájmu) je orientováno krajně nacionalisticky a nedovede se přizpůsobiti žádným methodám nové diplomacie. Zda tentokrát bude míti vláda labouristická větší štěstí, zůstává otázkou. Egyptský vládce, král *Fuad* a jeho ministr *Mahmud Paša* jsou sice rozhodnuti dohodu v tomto smyslu uplatnit, ale Anglie musí přirozeně trvat na dobrovolném a ryze *konstitučním* přijetí smlouvy. Nynější mimoparlamentní provisorium v Egyptě musí tedy na každý způsob skončit a *voličstvo* musí se svobodně vyslovit zda chce s Anglií vycházet po dobrém či nic. Nová úprava poměrů poskytuje ovšem velmi svůdné sousto: *okamžitě zrušení okupace* a uvedení Egypta do Společnosti Národů a zamezení jakýchkoli zásahů do vnitřních egyptských poměrů. Pro zahraniční politiku vyžaduje se jen stálý těsný kontakt a pro armádu užívají anglických instruktorů. Při kanálu suezském podrží Anglie arci dále výhradní kontrolu a Sudan bude pod společnou správou s rozhodujícím anglickým vlivem. *Dr. Rudolf Procházka.*

LITERATURA.

JAMES BRYCE: MODERNÍ DEMOKRACIE. Politické knihovny vědy II. kniha VI. a VII. Vydalo nakladatelství »Orbis« v Praze 1926 a 1927. Díl I., stran 542 za Kč 65.—, díl II., stran 701 za Kč 75.—.

Díla, jakým jest tato vynikající práce Bryceova, jsou základními kameny a nutnými předpoklady každého politického vzdělání, bezpečnými vodítky ve spleti otázek, s nimiž se denně setkáváme ve veřejném životě. Proto jest vítati její překlad, a to tím spíše, že neměli jsme dosud v naší politické literatuře, původní i přeložené, spisu, který by i jen přibližně vyčerpával problém demokracie a demokracií do té míry, jak to činí Bryce. Podrobnější rozbor vymyká se z rámce této revue, ježto by tvořil celou drobnější publikaci. Pokusím se proto podati jen základní myšlenky Bryceovy v pevném přesvědčení, že každý kdo chce míti jednou představu o moderních demokraciích a touží ovládnouti problém demokracie, sáhne po díle, nad něž neznám zajímavějšího a hodnotnějšího.

Bryce rozdělil spis na tři části: *všeobecné úvahy o demokratické vládě* (výměr demokracie, histo-